

ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

УДК: 340.1

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909-2025-32-4-167>

Олег Степанович Ткачук

*Верховний Суд
Київ, Україна*

Наталія Миколаївна Оніщенко

*Національна академія правових наук України
Харків, Україна*

*Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Київ, Україна*

Марина Сергіївна Булкат

*Кафедра галузевого права та загальноправових дисциплін
Інститут права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
Київ, Україна*

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ / СТВОРЕННЯ / ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ, СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВИХ СУДІВ, ВІЙСЬКОВОГО СУДОЧИНСТВА

Анотація. *Практичне значення теоретичних концептів у сфері військового права з урахуванням розширеного розуміння предмету його регулювання, полягає в системотворчому впливі їх змісту на інші категорії, нормопроекування та практику державобудування. Так, мейнстрімом сучасного дискурсу є питання відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства. Висхідними елементами дискусії про практичну реалізацію тих чи інших концептів системи військової юстиції, системи військових судів, здійснення військового судочинства вбачається визначення відповідних методологічних та теоретико-правових основ, як науковцями загальнотеоретичної спеціалізації, так і галузевими фахівцями. Важливим аспектом є визначення правової природи цих органів із урахуванням демократичних, правових стандартів формування всіх складових державної влади та залученості всього українського суспільства в сферу державної безпеки та оборони. Система військової юстиції та структура військових судів має відповідати загальному вектору поступу України як демократичної, правової держави. Існують різні, почасти – контрверсійні, підходи до відновлення / створення / функціонування військового судочинства. Дискусія про потребу відновлення в Україні інституту військових судів точиться з 2014 року. Побіжний аналіз науково-практичного дискурсу засвідчує, що можна виокремити три умовні підходи: відновлення концепту військових*

судів гарнізонів попереднього зразка; запровадження спеціалізації суддів щодо розгляду відповідних справ; створення системи військових судів у структурі системи органів судової влади України, з урахуванням поступу України, як демократичної, правової держави. Виклики сьогодення вимагають прийняття рішень щодо впровадження: компетентного підходу до розгляду та вирішення кримінальних справ стосовно військовослужбовців (резервістів і військовозобов'язаних); справ за їх участі як сторони в адміністративному судочинстві при вирішенні публічно-правових спорів із суб'єктами владних повноважень, що здійснюють публічно-владні управлінські функції у сфері оборони; справ з питань соціального й правового захисту військовослужбовців, ветеранів війни і членів їх сімей. Інтеграція військових судів у національну судову систему та систему органів судової влади має здійснюватися у відповідності з Конституцією України й чинними законами України. Формування військових судів можливо здійснити протягом короткого строку відповідно до ст. 128 Конституції України та внесення «точкових» змін до галузевих законів. Суди можуть бути сформовані за рахунок наявних кадрів діючої армії та суддів, що мають військовий досвід. Базою для дислокації військових судів, можуть стати приміщення колишніх військових судів. Матеріально-технічне забезпечення можливе за рахунок майна судів, які призупинили діяльність через бойові дії. Створення військових судів має забезпечити швидкий, компетентний, фаховий розгляд відповідних категорій судових справ і, насамперед, захист прав та інтересів військовослужбовців.

Ключові слова: військова юстиція; система військових судів; військове судочинство.

Oleg S. Tkachuk

*Supreme Court
Kyiv, Ukraine*

Nataliia M. Onishchenko

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*V. M. Koretsky Institute of State and Law
of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Marina S. Bulkat

*Department of Sectoral Law and General Legal Disciplines
Institute of Law and Public Relations
of the Open International University for Human Development «Ukraine»
Kyiv, Ukraine*

ON THE ISSUE OF THE RESTORATION / CREATION / FUNCTIONING OF MILITARY JUSTICE, THE SYSTEM MILITARY COURTS, MILITARY COURT PROCEEDINGS

Abstract. *The practical significance of theoretical concepts in the field of military law, taking into account an expanded understanding of the subject of its regulation, lies in the system-*

forming influence of their content on other categories, normative design and practice of state-building. Thus, the mainstream of modern discourse is the issue of restoration / creation / functioning of military justice, the system of military courts, military court proceedings. The initial elements of the discussion on the practical implementation of certain concepts of the system of military justice, the system of military courts, the implementation of military justice are considered to be the determination of the relevant methodological and theoretical and legal foundations, both by scientists of general theoretical specialization and by industry specialists. An important aspect is the determination of the legal nature of these bodies, taking into account the democratic, legal standards of the formation of all components of state power and the involvement of the entire Ukrainian society in the sphere of state security and defense. The system of military justice and the structure of military courts must correspond to the general vector of progress of Ukraine as a democratic, legal state. There are various, partly controversial, approaches to the restoration / creation / functioning of military justice. The discussion about the need to restore the institution of military courts in Ukraine has been going on since 2014. A cursory analysis of the scientific and practical discourse shows that three conditional approaches can be distinguished: restoration of the concept of military courts of the previous model of garrisons; introduction of specialization of judges in considering relevant cases; creation of a system of military courts in the structure of the system of judicial authorities of Ukraine, taking into account the progress of Ukraine as a democratic, legal state. Today's challenges require decisions to be made on the implementation of: a competent approach to the consideration and resolution of criminal cases against military personnel (reservists and those liable for military service); cases with their participation as parties in administrative justice in resolving public-law disputes with subjects of public authority exercising public-law management functions in the field of defense; cases on social and legal protection of military personnel, war veterans and their family members. Integration of military courts into the national judicial system and the system of judicial authorities should be carried out in accordance with the Constitution of Ukraine and the current laws of Ukraine. Formation of military courts can be carried out within a short period of time, in accordance with Art. 128 of the Constitution of Ukraine and making «point» changes to sectoral laws. Courts can be formed at the expense of the existing personnel of the active army and judges with military experience. The base for the deployment of military courts can be the premises of former military courts. Material and technical support is possible at the expense of the property of courts that have suspended their activities due to hostilities. The creation of military courts should ensure rapid, competent, professional consideration of the relevant categories of court cases and, first of all, the protection of the rights and interests of military personnel.

Keywords: *military justice; system of military courts; military court proceedings.*

ВСТУП

Вітчизняне військове право як наука, начальна дисципліна та галузь права після відновлення незалежності розвивалося нерівномірно [31, с. 43]. У 1990-х роках було сформовано військово-юридичні навчальні підрозділи в складі Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Крім цього, було запроваджено навчальну й наукову спеціальність «військове право» [27]. Станом на 1991 рік Україна мала третій у світі потенціал ядерної зброї, а чисельність військ становила понад 1

млн 100 тис. чоловік [27]. Було сформовано систему військової юстиції, що включала: військову колегію у Верховному Суді України, військові суди регіонів і гарнізонів; військові прокуратури регіонів та гарнізонів; юридичні підрозділи військових формувань.

З відновленням державної незалежності Україна будувала власну систему національної безпеки на основі загальноновизнаних норм міжнародного права. Це дозволило Україні визначитися зі своєю європейською цивілізаційною ідентичністю та започаткувати на цій основі складний процес трансформації суспільства і держави, системи національної безпеки [1, с. 5].

Між тим, обрані від середини 1990-х років суспільно-політична й соціально-економічна моделі розвитку перешкоджали становленню України як європейської демократичної держави. Попри декларовану багатовекторність зовнішньої політики Україна зберігала економічну, енергетичну, військово-технічну та інформаційну залежність від Росії [1, с. 5]. Фахівці відзначають, що військова галузь пройшла складні періоди зниження наукового та суспільного інтересу як до профільних досліджень, так і до оборонного сектору, відповідної професійної діяльності; зміну стратегії безпеки з наданням Україні позаблокового статусу в 2010 році [24]; скорочення чисельності Збройних Сил України, зменшення обсягів підготовки військових кадрів та наукових досліджень у військовій галузі [31, с. 43]. Наука військового права в ці періоди розвивалася науковцями, вірними своїй справі [20; 30; 33].

Революція гідності 2014 року, спрямована проти спровокованої ззовні спроби ревізії європейського цивілізаційного вибору, відкрила перед Україною нові можливості для докорінного реформування публічних інститутів, оновлення державної влади, радикального перегляду системи відносин між громадянином, суспільством і державою [1, с. 5].

Після початку військової агресії Російської Федерації в 2014 році, конституційного закріплення курсу України на членство в ЄС і зміни стратегії колективної безпеки 2019 року [23], повномасштабного вторгнення від 24 лютого 2022 року, науковці й практики відмічають поступову актуалізацію наукових досліджень у сфері військового права, суспільну підтримку розбудови органів оборонного сектору тощо.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Натепер можна відмітити пік актуалізації як вітчизняних наукових досліджень у сфері військового права, так і розбудови оборонного сектору держави. Розвивається військово-юридична освіта [18, с. 9–12], у провідних вищих школах України викладають навчальні дисципліни «Військове право» [32], «Основи військового права України», «Актуальні проблеми права національної безпеки та військового права» [5]. Підготовлено ряд фундаментальних навчальних видань [10; 11; 19].

Відбуваються наукові конференції, форуми [26], присвячені формуванню системи військової юстиції України. У фокусі обговорення – загальна конфігурація системи військової юстиції [7; 9; 14] і пошуки моделі національної системи військових судів [4; 6; 22]. Окремим блоком питань – структура органів військової юстиції: військової поліції [2], військової прокуратури та військових судів [3].

Як зазначив суддя Великої Палати Верховного Суду Олег Ткачук, «правосуддя є необхідним навіть у період війни, адже саме суди залишаються єдиним органом, уповноваженим вирішувати спори та забезпечувати захист прав і свобод громадян. ... Наразі у військовій сфері фактично відсутні власні органи правосуддя й правопорядку, такі як військова прокуратура, військові суди і військова поліція. Це призводить до того, що злочини та правопорушення у військових формуваннях часто не мають належної правової оцінки, а військовослужбовці позбавлені ефективних механізмів захисту своїх прав» [12].

Президентом України, Урядом, Верховною Радою України, державними органами з лютого 2022 року і до сьогодні ухвалено кілька сотень тисяч нормативно-правових актів, які стосуються проходження військової служби, правового статусу військовослужбовців, їх прав, свобод, інтересів та відповідальності, призову на службу цивільних осіб, військового майна, органів військового управління, членів сімей військовослужбовців, окупованих територій та протистояння російській агресії.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

До військового протистояння на Сході України, яке триває вже протягом одинадцяти років, залучено близько мільйона українських військовослужбовців та не менша кількість цивільних осіб, військові та цивільні підприємства, установи й організації, все українське суспільство. Бойові та небойові втрати особового складу Української армії демонструють нагальну потребу підвищення рівня боєготовності й боєздатності Збройних Сил України та інших військових формувань, посилення військової дисципліни й, водночас, гарантій соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Суспільні відносини та, відповідно, судова статистика в період дії в Україні воєнного стану зазнали відчутної трансформації. За вчинення кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення) у 2024 році судами України засуджено 1994 особи (у 2023 р. – 2585 осіб). Від загальної кількості всіх засуджених це становить трохи більше 3 відсотків.

У той же час кількість справ про кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини) у 2024 році становила – 7,1% (4,3% – 2023 р.) або відповідно – 7,7 тис. (3,6 тис. – 2023 р.).

Серед притягнутих до адміністративної відповідальності військовослужбовці становили – 94 тис. (112 тис.) – відповідно у 2024–2023 роках або 16% (19%).

Арешт з утриманням на гауптвахті призначено 1,1 тис. (4,4 тис.) особам, тримання в дисциплінарному батальйоні – 604 (676) військовослужбовцям.

Разом з тим науковці констатують, що питання єдності та сталості концепції розвитку військового права, військової юстиції, системи військових судів – залишається відкритим. Нагальна потреба вирішення завдань, які постали перед українським суспільством у зв'язку з війною, опосередкувала виявлення деяких прогалин, як у доктрині військового права, так і в практичній площині. Дещо втрачено логічний ланцюжок зв'язку науки й практики. Поняття, категорії, класифікації, ідеї, концепції, теорії «продукуються» наукою теорії держави і права, використовуються в інших «прикладних» («практичних») галузях юридичної науки. Таким чином, під час «опрацювання» галузевими юридичними науками питань об'єктивної юридичної дійсності (певної частини цілого) загальні теоретичні висновки є «відправними точками», стрижневими положеннями для подальших досліджень [8, с. 6].

У цьому контексті надзвичайно влучним видається твердження, що нинішній стан розвитку науки військового права відзначено численними галузевими положеннями, які стосуються окремих практичних питань. При цьому їх аналіз засвідчує нагальну потребу в уніфікації теоретичних положень, які є основою, «дороговказом» вивчення практичних аспектів, повинні їм передувати.

Практичне значення теоретичних концептів у сфері військового права з урахуванням розширеного розуміння предмету його регулювання, полягає в системотворчому впливі їх змісту на інші категорії, нормопроекування та практику державобудування. Так, мейнстрімом сучасного дискурсу є питання відновлення / створення / функціонування військової юстиції, військового судочинства. Висхідними елементами дискусії про практичну реалізацію тих чи інших концептів системи військової юстиції, системи військових судів, здійснення військового судочинства вбачається визначення відповідних методологічних та теоретико-правових основ, як науковцями загальнотеоретичної спеціалізації, так і галузевими фахівцями.

Важливим аспектом є визначення правової природи цих органів із урахуванням демократичних, правових стандартів формування всіх складових державної влади та залученості всього українського суспільства в сферу державної безпеки та оборони. Як відомо, ліквідована раніше система військової юстиції мала дещо іншу правову природу. Структуру військових судів було утворено на основі військових трибуналів [25]. Натепер, безперечно, система військової юстиції та структура військових судів має відповідати сучасному поступу України як демократичної, правової держави [30].

Як засвідчив проведений теоретико-правовий аналіз, станом на зараз існують різні, почасти – контрверсійні, підходи до відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства. Дискусія про потребу відновлення в Україні інституту військових судів точиться з 2014 року [16].

Побіжний аналіз науково-практичного дискурсу засвідчує, що можна виокремити три умовні підходи: відновлення концепту військової юстиції та військових судів гарнізонів попереднього зразка; запровадження спеціалізації суддів для розгляду відповідних справ; створення системи військових судів у структурі системи органів судової влади України з урахуванням поступу України, як демократичної, правової держави. При цьому кожен із зазначених підходів має прихильників і опонентів серед профільних науковців, а також проекти законів України, які активно опрацьовуються правничою спільнотою.

Щодо підходу відновлення концепту військової юстиції та військових судів гарнізонів попереднього зразка слід зазначити наступне. Розуміння військового судочинства та системи військових судів у межах цього підходу відповідає тлумаченню поняття військового права, як «організатора» функціонування війська, військових формувань, не відображає залученість усього українського суспільства в сферу державної безпеки та оборони, не відповідає принципам формування судової складової державної влади в демократичній, правовій державі. В інформаційній довідці щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо предметної підсудності військових судів гарнізонів» (реєстр. № 13009 від 10.02.2025) [17] вказано перелік економічних, законодавчих та інших чинників, пов'язаних зі створенням системи військових судів такої конфігурації.

Щодо підходу запровадження спеціалізації суддів для розгляду відповідних справ слід зазначити наступне. Комплексно його основи було висвітлено в інформаційній довідці, підготовленій Дослідницькою службою Верховної Ради України, щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо функціонування військових судів» (реєстр. № 13048 від 27.02.2025) [16]. Наведено аргументи щодо схвалення спеціалізації суддів, особливо на рівні місцевих загальних і апеляційних судів. Дайджест судової практики Верховного Суду у справах, пов'язаних з війною [13] (фактично пов'язаних із правовідносинами у сфері військового права в розширеному теоретико-правовому його розумінні), вказує на перелік правовідносин у цивільній і господарській юрисдикціях – щодо відшкодування шкоди, завданої збройною агресією; примусового вилучення / відчуження майна в умовах правового режиму воєнного стану; встановлення фактів, що мають юридичне значення тощо; в адміністративній юрисдикції – щодо перетину державного кордону тощо. Загалом позитивні наслідки запровадження спеціалізації суддів неодноразово відзначено й Венеційською комісією та Директоратом з прав людини [28].

З метою забезпечення прав військовослужбовців під час розгляду справ кримінальної юрисдикції щодо воєнних злочинів, а також злочинів проти основ національної безпеки, вказаний проект було доповнено нормами щодо внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема:

- встановити, що до місцевих загальних судів також належать військові суди;

- визначити предметну юрисдикцію військових судів (кримінальні й адміністративні справи; окремі категорії справ про адміністративні правопорушення);
- передбачити створення військових апеляційних судів;
- у Касаційному кримінальному суді у складі Верховного Суду створити окрему палату для розгляду військових справ;
- визначити порядок проведення конкурсу на зайняття вакантних посад суддів військових судів гарнізонів.

Передбачається, що місцеві військові суди будуть розглядати справи щодо військових кримінальних правопорушень, порушень правил та звичаїв ведення війни, порушення законодавства про державну таємницю в Збройних Силах України та військових формуваннях, адміністративні справи, в яких стороною є військовослужбовець або орган військового управління, справи про дисциплінарні правопорушення військовослужбовців тощо. Апеляційні військові суди здійснюватимуть перегляд судових рішень, ухвалених військовими судами гарнізонів. У Касаційному кримінальному суді Верховного Суду передбачено створення окремої палати для розгляду військових справ.

Щодо підходу створення системи військових судів у структурі системи органів судової влади України, з урахуванням постулу України як демократичної, правової держави, слід зазначити наступне. Вбачається, що вказаний підхід ураховує положення щодо єдності системи органів судової влади, судової системи України та єдності статусу суддів у демократичних, правових державах. Формування військових судів має відповідати принципам судової влади в демократичній, правовій державі, зокрема єдності та незалежності системи органів судової влади, судової системи України, єдності статусу суддів. Істотне збільшення чисельності Сил оборони України та, відповідно, збільшення кількості правопорушень (кримінальних, адміністративних), що вчиняються відповідними суб'єктами, засвідчує потребу в професійних суддях, які, можливо, мають володіти спеціальними знаннями й навиками військової служби та проведення бойових операцій [21] для розгляду справ, пов'язаних із вчиненням адміністративних і кримінальних правопорушень військовослужбовцями. У межах цього підходу пропонується утворити структуру військових судів, військовий апеляційний суд, а у складі Верховного Суду – Військову судову палату [15].

Законопроектом № 13048–1 пропонуються такі зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів»:

- місцевими військовими судами є окружні військові суди, які утворюються з урахуванням дислокації Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;
- до повноважень місцевих військових судів пропонується віднести розгляд справ стосовно військовослужбовців, резервістів і військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, справ за їх участі як сторони в адміністративному судочинстві при вирішенні публічно-правових спорів із суб'єктами владних повноважень, що здійснюють публічно-владні управлінські функції в сфері оборони,

а також справ із питань соціального й правового захисту військовослужбовців, членів їхніх сімей;

– передбачається утворення Військового апеляційного суду, а у складі Верховного суду – Військової судової палати;

– пропонується встановити, що судді місцевих військових судів, Військового апеляційного суду, Військової судової палати Верховного Суду проходять військову службу відповідно до закону та Положення про проходження військової служби у військових судах, яке затверджується Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя;

– запропоновано внести відповідні зміни до Закону України «Про Вищу раду правосуддя» визначити порядок проведення конкурсу на зайняття вакантної посади судді військового суду, утворити Вищою радою правосуддя військову палату для вирішення питань щодо організації, діяльності військових судів, для розгляду справ про дисциплінарну відповідальність суддів військових судів.

Інтеграція військових судів у вітчизняну судову систему має здійснюватися у відповідності з Конституцією України і чинними законами України. Формування військових судів можливо здійснити протягом короткого строку відповідно до ст. 128 Конституції України та внесення «точкових» змін до галузевих законів. Суди можуть бути сформовані за рахунок наявних кадрів діючої армії та суддів, що мають військовий досвід. Базою для дислокації військових судів можуть стати приміщення колишніх військових судів. Матеріально-технічне забезпечення можливе за рахунок майна судів, які призупинили діяльність через бойові дії.

Відновлення в Україні військових судів у повній мірі відповідатиме Меморандуму Ради Європи від 16 червня 2003 року щодо судочинства у військових судах та Пункту 8 статті VII Угоди від 19 червня 1951 року між сторонами Північноатлантичного договору (НАТО) стосовно статусу їхніх збройних сил, погодженого Україною 26 травня 2000 року.

З огляду на зазначене, позиції дискурсу щодо необхідності запровадження спеціалізації суддів у справах, пов'язаних із війною, та створення системи військових судів не є протилежними настільки, як могли б здатися до проведення теоретико-правового, методологічного аналізу.

Створення військових судів має забезпечити швидкий, компетентний, фаховий розгляд відповідних категорій судових справ і, насамперед, захист прав та інтересів військовослужбовців [29].

ВИСНОВКИ

Практичне значення теоретичних концептів у сфері військового права з урахуванням розширеного розуміння предмету його регулювання полягає в системотворчому впливі їх змісту на інші категорії, нормопроекування та практику державобудування. Так, мейнстрімом сучасного дискурсу є питання відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства. Висхідними елементами дискусії про практичну реалізацію

тих чи інших концептів системи військової юстиції, системи військових судів, здійснення військового судочинства вбачається визначення відповідних методологічних та теоретико-правових основ, як науковцями загальнотеоретичної спеціалізації, так і галузевими фахівцями.

Важливим аспектом є визначення правової природи цих органів із урахуванням демократичних, правових стандартів формування всіх складових державної влади та залученості всього українського суспільства в сферу державної безпеки та оборони. Система військової юстиції та структура військових судів має відповідати загальному вектору поступу України як демократичної, правової держави.

Існують різні, почасти – контроверсійні, підходи до відновлення / створення / функціонування військового судочинства. Дискусія про потребу відновлення в Україні інституту військових судів точиться з 2014 року. Побіжний аналіз науково-практичного дискурсу засвідчує, що можна виокремити три умовні підходи: відновлення концепту військових судів гарнізонів попереднього зразка; запровадження спеціалізації суддів щодо розгляду відповідних справ; створення системи військових судів у структурі системи органів судової влади України, з урахуванням поступу України, як демократичної, правової держави.

Виклики сьогодення вимагають прийняття рішень щодо впровадження:

- компетентного підходу до розгляду та вирішення кримінальних справ стосовно військовослужбовців (резервістів і військовозобов'язаних);
- справ за їх участі як сторони в адміністративному судочинстві при вирішенні публічно-правових спорів із суб'єктами владних повноважень, що здійснюють публічно-владні управлінські функції у сфері оборони;
- справ із питань соціального і правового захисту військовослужбовців, ветеранів війни і членів їх сімей.

Інтеграція військових судів у національну судову систему та систему органів судової влади має здійснюватися у відповідності з Конституцією України й чинними законами України. Формування військових судів можливо здійснити протягом короткого строку відповідно до ст. 128 Конституції України та внесення «точкових» змін до галузевих законів. Суди можуть бути сформовані за рахунок наявних кадрів діючої армії та суддів, що мають військовий досвід. Базою для дислокації військових судів можуть стати приміщення колишніх військових судів. Матеріально-технічне забезпечення можливе за рахунок майна судів, які призупинили діяльність через бойові дії.

Створення військових судів має забезпечити швидкий, компетентний, фаховий розгляд відповідних категорій судових справ і, насамперед, захист прав та інтересів військовослужбовців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки : аналітична доповідь Національного інституту стратегічних досліджень / ред. кол.: Горбулін В. П., Власюк О. С., Литвиненко О. В. Київ : НІСД, 2014. 148 с.

- [2] Беланюк М. В. Становлення військової поліції як невід’ємної складової військової юстиції України. *Інформація і право*. 2024. №2(49). С. 190–207.
- [3] Беланюк М. В. Трансформація органів військової прокуратури в Україні: історико-правовий аналіз. *Інформація і право*. 2022. №1. С. 144–155.
- [4] Бобров Ю. О. Проблеми становлення та розвитку системи військових судів в Україні : монографія. Харків : Право. 2025. 320 с.
- [5] Богуцький П. П. Робоча навчальна програма підготовки аспірантів із спеціальності 081 «Право». ДНУ «Інститут інформації, безпеки і права НАПрН України». Київ. 2024. 29 с.
- [6] Богуцький П. П. Система військової юстиції України: теоретико-прикладний аспект. *Інформація і право*. 2023. №3(46). С. 215–223. URL: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3\(46\).287256](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3(46).287256).
- [7] Богуцький П. П. Воєнна політика і система військової юстиції: синергія воєнної безпеки. *Наука і оборона*. 2022. №1. С. 10–15. URL: <http://nio.nuou.org.ua/article/view/263342>.
- [8] Булкат М. С. Теоретико-правові засади судової влади: сучасний концепт : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ. 2019.
- [9] Вдовитченко В. О. Система військової юстиції як частина військової організації України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2019. №2. С. 16–27.
- [10] Військове право України : підручник / кол. авторів ; за заг. ред.: А. М. Колодія, О. В. Кривенка, В. Й. Пашинського. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019. 392 с.
- [11] Військове право : підручник / за ред.: І. М. Коропатніка, І. М. Шопіної. Київ : Алерта. 2019. 648 с.
- [12] Голова ВС Станіслав Кравченко та суддя ВП ВС Олег Ткачук висвітлили виклики у сфері військового права під час тематичного форуму. *Судова влада України*. 2025. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1876629>.
- [13] Дайджест судової практики Верховного Суду у справах, пов’язаних з війною. 2024. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Daigest_sud_prakt_VS_spravi_vijna.pdf.
- [14] Заросило В., Подоляка А. Окремі питання проблем розвитку військової юстиції в Україні. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Юридичні науки*. 2023. Вип. 2(65). С. 63–67.
- [15] Інформаційна довідка щодо до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо створення та організації діяльності військових судів» (реєстр. № 13048–1 від 11.03.2025). URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33480.pdf>.
- [16] Інформаційна довідка щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України о судоустрій і статус суддів» щодо функціонування військових судів» (реєстр. № 13048 від 27.02.2025). URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33493.pdf>.
- [17] Інформаційна довідка щодо проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо предметної підсудності військових судів гарнізонів» (реєстр.

- № 13009 від 10.02.2025). URL: <chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcgclefindmkaj/https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33459.pdf>.
- [18] Коропатнік І. М. Проблеми функціонування системи військово-юридичної освіти в умовах карантинних обмежень в Україні. *Галузь військового права у сучасних умовах державотворення* : тези доп. учасників наук.-практ. онлайнсем. (м. Київ, 11 груд. 2020 р.). Київ : НДІ ППСН, 2020. С. 9–12. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/12-14-PB.pdf>.
- [19] Кравчук М. В. Новаторське видання у сфері військового права. Рецензія на рукопис навчального посібника «Основи військового права України» (курс лекцій), автори П. П. Богуцький, С. М. Скуріхін. *Актуальні проблеми держави і права*. 2010. С. 459–464. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnbpcajpcgclefindmkaj/http://www.apdp.in.ua/v52/74.pdf>.
- [20] Новицький Г. В. Теоретико-правові основи забезпечення національної безпеки України : монографія. Київ : Інтертехнологія. 2008. 496 с.
- [21] Парламентське дослідження стосовно запровадження військової юстиції в Україні та щодо проекту Закону України «Про організаційно-правові основи побудови та функціонування Військової юстиції України» (реєстр. № 10042 від 13.09.2023). Дослідницька служба Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/parliam_rs-nb/74564.html.
- [22] Пилипчук В. Г., Богуцький П. П., Беланюк М. В. Проблеми становлення системи військової юстиції України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. № 2. С. 96–113.
- [23] Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 9. Ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text>.
- [24] Про засади зовнішньої і внутрішньої політики : Закон України від 01.07.2010 № 2411-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
- [25] Про перейменування військових трибуналів у військові суди України і продовження повноважень їх суддів : постанова Верхов. Ради України від 03.02.1993 № 2979-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 15. Ст. 135.
- [26] Програма І Форуму з військового права (10 вересня 2025 р.) / Асоціація правників України, Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т правотворчості та наук.-правових експертиз НАН України. URL: <https://uba.ua/ukr/events/forum-z-vjjskovogo-pravaa>.
- [27] Рекомендації міжнародної науково-практичної конференції «Система військової юстиції у забезпеченні національної безпеки України». 2019. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/rekomend.konferenciyi_-_29.10.2019_-_sayt.pdf.
- [28] Спільний висновок Венеційської комісії і Директорату з прав людини (ДПЛ), Генерального Директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи (ГДП) щодо Закону «Про судоустрій і статус суддів» і внесення змін до Закону «Про вищу раду юстиції» України. CDL-AD (2015)007. Висновок № 801/2015. м. Страсбург, 23 берез. 2015 р. URL: <https://vkksu.gov.ua/page/vysnovkyveneciyskoyi-komisiyi>.
- [29] Ткачук О. С. Для забезпечення правопорядку у Збройних Силах України потрібно створити систему органів військового правосуддя – суддя ВП ВС. *Судова влада України*. 2025. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1875758/>.
- [30] Ткачук О. С. Шевченко В. П. Військові суди України в системі судів загальної юрисдикції : монографія. Київ : КНТ. 2007. 300 с.

- [31] Червякова О. В. Компаративістський аналіз концепцій військового права: вітчизняний та закордонний досвід. *Галузь військового права у сучасних умовах державотворення* : тези доп. учасників наук.-практ. онлайн сем. (м. Київ, 11 груд. 2020 р.). Київ : НДІ ППСН. 2020. 77 с. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/12-14-PB.pdf.
- [32] Червякова О. В. Робоча програма навчальної дисципліни «Військове право» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. 2021. 32 с.
- [33] Шишкін В. Військові суди через призму правової держави. *Право України*. 2004. №4. С. 107–110.

REFERENCES

- [1] On the internal and external situation of Ukraine in the sphere of national security: Analytical report of the National Institute for Strategic Studies (2014). In Gorbulin V. P., Vlasyuk O. S., & Lytvynenko O. V. (Eds.). Kyiv: NISD.
- [2] Belanyuk, M. V. (2024). Formation of the military police as an integral part of the military justice of Ukraine. *Information and law*, 2(49), 190–207.
- [3] Belanyuk, M. V. (2022). Transformation of military prosecutor's offices in Ukraine: historical and legal analysis. *Information and law*, 1, 144–155.
- [4] Bobrov, Yu.O. (2025). Problems of formation and development of the system of military courts in Ukraine. Kharkiv: Law.
- [5] Bogutsky, P. P. (2024). *Working curriculum for training postgraduate students in the specialty 081 «Law»*. Kyiv.
- [6] Bogutsky, P. P. (2023). The system of military justice of Ukraine: theoretical and applied aspect. *Information and Law*, 3(46), 215–223. Retrieved from [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3\(46\).287256](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.3(46).287256).
- [7] Bogutsky, P. P. (2022). Military policy and the military justice system: the synergy of military security. *Science and Defense*, 1, 10–15. Retrieved from <http://nio.nuou.org.ua/article/view/263342>.
- [8] Bulkat, M. S. (2019). Theoretical and legal foundations of the judiciary: a modern concept (Doctoral dissertation, V. M. Koretsky Institute of State and Law NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine).
- [9] Vdovitchenko, V. O. (2019). The military justice system as a part of the military organization of Ukraine. *Bulletin of the National Academy of the Prosecutor's Office of Ukraine*, 2, 16–27.
- [10] *Military Law of Ukraine*. (2019). In A. M. Kolodiy, O. V. Kryvenko, & V. Y. Pashynsky (Eds.). Kyiv: Ivan Chernyakhovsky National University of Military Education.
- [11] *Military Law*. (2019). In I. M. Koropatnik, & I. M. Shopina. Kyiv: Alerta.
- [12] Chairman of the Supreme Court Stanislav Kravchenko and judge of the Supreme Court Oleh Tkachuk highlighted challenges in the field of military law during a thematic forum. (2025). *Judiciary of Ukraine*. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1876629>.
- [13] Digest of the Supreme Court's Case Law in War-Related Cases. (2024). Retrieved from chrome-extension://efaidnbmnmbpcajpcglclefindmkaj/https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Daigest_sud_prakt_VS_spravi_vijna.pdf.

- [14] Zarosylo, V., & Podoliaka, A. (2023). Some Issues of the Development of Military Justice in Ukraine. *Scientific Works of the Interregional Academy of Personnel Management. Legal Sciences*, 2(65), 63–67.
- [15] Information note on the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges» regarding the creation and organization of the activities of military courts» (2025, March, No. 13048–1). Retrieved from <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33480.pdf>.
- [16] Information note on the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Law of Ukraine «On the Judicial System and the Status of Judges» regarding the functioning of military courts» (2025, February, No. 13048). Retrieved from <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33493.pdf>.
- [17] Information note on the draft Law of Ukraine «On Amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Code of Ukraine on Administrative Offenses Regarding the Subject Jurisdiction of Military Courts of Garrisons» (2025, February, No. 13009). Retrieved from <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/33459.pdf>.
- [18] Koropatnik, I. M. (2020, December). Problems of the functioning of the system of military legal education under quarantine restrictions in Ukraine. *The branch of military law in modern conditions of state-building: theses of additional participants of the scientific-practical online seminar*. (pp. 9–12). Kyiv: Research Institute of the State Military Academy of Ukraine. Retrieved from <file:///C:/Users/User/Downloads/12-14-PB.pdf>.
- [19] Kravchuk, M. V. (2010). Innovative publication in the field of military law. Review of the manuscript of the textbook «Fundamentals of Military Law of Ukraine» (course of lectures), authors P. P. Bogutsky, S. M. Skurikhin. *Current problems of state and law*, 459–464. Retrieved from <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/http://www.apdp.in.ua/v52/74.pdf>.
- [20] Novytsky, G. V. (2008). *Theoretical and legal foundations of ensuring national security of Ukraine*. Kyiv: Intertekhnologiya.
- [21] Parliamentary research on the introduction of military justice in Ukraine and on the draft Law of Ukraine «On the organizational and legal foundations of the construction and functioning of the Military Justice of Ukraine» (2023, September, No. 10042). Retrieved from https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/nscur_defense/parliam_rs-nb/7456
- [22] Pylypchuk, V. G., Bogutskiy, P. P., & Belanyuk, M. V. (2024). Problems of the formation of the military justice system of Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31, 2, 96–113.
- [23] On amendments to the Constitution of Ukraine (regarding the strategic course of the state to acquire full membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization). (2019, February): Law of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text>.
- [24] On the principles of foreign and domestic policy: Law of Ukraine. (2010, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>.
- [25] On renaming military tribunals into military courts of Ukraine and extending the powers of their judges: Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine (1993, February, N 2979-XII). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2979-12#Text>
- [26] Program of the 1st Forum on Military Law (2025, September). Retrieved from <https://uba.ua/ukr/events/forum-z-vjjskovogo-pravaa>.

- [27] Recommendations of the International Scientific and Practical Conference «The System of Military Justice in Ensuring the National Security of Ukraine» (2019). Retrieved from https://ippi.org.ua/sites/default/files/rekomend.konferenciyyi_-_29.10.2019_-_sayt.pdf.
- [28] Joint Opinion of the Venice Commission and the Directorate for Human Rights (DHR), the Directorate General for Human Rights and the Rule of Law of the Council of Europe (DGHR) on the Law «On the Judiciary and the Status of Judges» and Amendments to the Law «On the High Council of Justice» of Ukraine. CDL-AD (2015)007. (2015, No. 801/2015). Retrieved from <https://vkksu.gov.ua/page/vysnovkyveneciyskoyi-komisiyi>.
- [29] Tkachuk, O. S. (2025). To ensure law and order in the Armed Forces of Ukraine, it is necessary to create a system of military justice bodies – judge of the Supreme Court of the Supreme Court. *Judicial power of Ukraine*. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1875758/>.
- [30] Tkachuk, O. S., & Shevchenko, V. P. (2007). *Military courts of Ukraine in the system of courts of general jurisdiction*. Kyiv: KNT.
- [31] Chervyakova, O. V. (2020, December). Comparative analysis of concepts of military law: domestic and foreign experience. *The branch of military law in modern conditions of state-building: theses of additional participants of the scientific-practical online seminar*. Kyiv: Research Institute of the State Scientific and Technical University of Ukraine. Retrieved from file:///C:/Users/User/Downloads/12-14-PB.pdf.
- [32] Chervyakova, O. V. (2021). Working program of the academic discipline «Military Law» for applicants of the second (master's) level of higher education in the field of knowledge 08 «Law» specialty 081 «Law». Kharkiv: Yaroslav the Wise National Law University.
- [33] Shishkin, V. (2004). Military courts through the prism of the rule of law. *Law of Ukraine*, 4, 107–110.

Олег Степанович Ткачук

Доктор юридичних наук, доцент

Суддя Великої Палати Верховного Суду

Вчений секретар Науково-консультативної ради при Верховному Суді

00011, вул. П. Орлика, 8, Київ, Україна

Oleg S. Tkachuk

Doctor of Law, Associate Professor

Judge of the Grand Chamber of the Supreme Court

Scientific Secretary of the Scientific Advisory Council under the Supreme Court

00011, 8 Pylypa Orlyka St., Kyiv, Ukraine

Наталія Миколаївна Оніщенко

Доктор юридичних наук, професор

Дійсний член (академік) НАПрН України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Григорія Сковороди, 70, Харків, Україна

Заступник директора
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
01011, вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна

Член Науково-консультативної ради при Верховному Суді
00012, вул. П. Орлика, 4-А, Київ, Україна

Nataliia M. Onishchenko

Doctor of Law, Professor
Academician of the NALS of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Hryhoriia Skovorody St., Kharkiv, Ukraine

Deputy Director of the V. M. Koretsky Institute of State and Law of the
National Academy of Sciences of Ukraine
01011, 4 Trykhsvyatyetska St., Kyiv, Ukraine

Member of the Scientific Advisory Council under the Supreme Court
00012, 4-A Pylypa Orlyka St., Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1671-2139>

Марина Сергіївна Булкат

Доктор юридичних наук, професор
Професор кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Інститут права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»
03150, вул. Львівська, 23, Київ, Україна

Суддя Вознесенського міськрайонного суду Миколаївської області
56500, вул. Кібрика, 11, Вознесенськ, Миколаївська область, Україна

Marina S. Bulkat

Doctor of Law, Professor
Professor of the Department of Sectoral Law and General Legal Disciplines
Institute of Law and Public Relations
Open International University for Human Development «Ukraine»
03150, 23 Lvivska St., Kyiv, Ukraine

Judge of the Voznesenskyi City District Court of Mykolaiv Region
56500, 11 Kibrika St., Voznesensk, Mykolaiv region, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4647-8199>

Рекомендоване цитування: Ткачук О. С., Оніщенко Н. М., Булкат М. С. До питання щодо відновлення / створення / функціонування військової юстиції, системи військових судів, військового судочинства. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2025. Том 32. №4. С. 167–183.

Suggested Citation: Tkachuk, O. S., Onishchenko, N. M., Bulkat, M. S. (2025). On the Issue of the Restoration / Creation / Functioning of Military Justice, the System Military Courts, Military Court Proceedings. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 32(4), 167–183.

Стаття надійшла / Submitted: 28/10/2025

Доопрацьовано / Revised: 28/11/2025

Схвалено до друку / Accepted: 18/12/2025